

บทความวิจัย มาตรฐานจริยธรรมที่ควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ต้องการเป็นนักสื่อสาร ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามบรรทัดฐานของสังคม

พรรษา รอดอาตม์¹

Received 8 September 2023

Revises 29 September 2023

Accepted 30 September 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิจัยมาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชนและบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ในประเทศ Best Practices 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชนและจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ผ่านมุมมองพัฒนาการแนวทางการกำกับดูแลจาก 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา วิธีการวิจัยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คือ การจัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อยใน 5 ภาค และข้อมูลทุติยภูมิ

¹ อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
E-mail: pansa20@hotmail.com

ผลการศึกษาพบว่าจากแนวทางการกำกับควบคุมดูแลใน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา ด้านผู้เข้าร่วมประชุมต้องการให้มี 4 ลักษณะเช่นกัน คือ การกำกับดูแลตนเอง การกำกับดูแลกันเอง การกำกับดูแลร่วมกัน และการกำกับดูแลโดยรัฐ พบการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นไปตามจริยธรรม บรรทัดฐานของสังคม และแนวทางการเป็นสื่อที่ดีตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ เนื้อหาไม่เป็นกลาง มีอคติ เหมารวม ดูหมิ่นสร้างความเกลียดชัง ยุยง ปลุกปั่น แดกแฉก เกินจริง บิดเบือน ข่าวดวง และข่าวหลอก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อบรมการรู้เท่าทันสื่อ พัฒนาระบบ AI ตรวจสอบเนื้อหา แก้ไขกฎหมาย ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาและภาคส่วนอื่น ๆ กำหนดแนวทางป้องกัน Cyber Crime และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอย่างเท่าเทียม ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ: การจัดทำคู่มือสำหรับผู้ส่งสาร 4 เก่ง คือ สร้างสรรค์ ตรวจสอบ ดูแล เป็นกลาง รอบด้าน และผู้รับสาร 4 เก่ง คือ ตั้งคำถาม ค้นหา แจ้งเตือน เรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: จริยธรรม, บรรทัดฐานทางสังคม, การกำกับดูแล, สื่อสังคมออนไลน์, แนวปฏิบัติที่ดี

Ethical standards on behalf of communicators via social media according to social norm

Pansa Rawd-ard²

Abstract

The objectives of this study were: 1. To study the ethical standards of mass media and social norms to develop best practices 2. To guidelines for traditional media professionals and online media in the country 3. To make recommendations for policy implementation to promote ethics and professional standards of traditional media and online media through the developmental perspective of regulatory guidelines from 3 countries: Taiwan, The Federal Republic of Germany and the United States of America. Research methods are primary data collection is a small group seminar in 5 regions and secondary data. The results of the study revealed that from the guidelines for supervision in 3 countries, the participants wanted to have 4 characteristics as well, namely self-regulation, supervision joint, supervision and supervision by the state. There were not based on social norms, concepts, or theories and unethical was found: biased, stereotypical, insulting, hateful, incitement, division, exaggeration, distortion, and fake news. The policy recommendation

² Lecturer of Faculty of Journalism and Mass Communication,
Thammasat University, E-mail: pansa20@hotmail.com

is to promote lifelong learning. Media literacy training, AI development, content detection, law amendment and collaboration with academia and other sectors. Determine guidelines to prevent Cyber Crime and access to the Internet equally. Practical Suggestions: The preparation of a manual for senders for the 4 Keng is creative, inspecting, caring, neutral and all-round, and for the 4 Keng receivers: questioning, searching, alerting and lifelong learning.

Keywords: Ethics, Norm, Regulation, Social media, Good practice

บทนำ

ประเด็นที่ถูกตั้งคำถามอยู่เสมอ คือ จริยธรรมและจรรยาบรรณของนักสื่อสารมวลชน แนวทางการกำกับดูแลที่ผ่านมา จะทำในลักษณะสมาคมหรือสภาวิชาชีพสื่อมวลชนออกแถลงการณ์ตักเตือน ขอโทษ แนะนำแนวทางปฏิบัติกับนักสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารแก่ประชาชน ส่วนนักข่าวพลเมือง สื่อบุคคล เช่น เน็ต โอดอล ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ผู้มีชื่อเสียงทางสังคม และ User-Generated Content หากพบการกระทำผิดจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม หลักการสำคัญที่ทุกคนต้องการ คือ สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ แต่จะ怎样做ให้เสรีภาพนั้นอยู่ในขอบเขตที่ไม่ทำให้ผู้ใดได้รับความเดือดร้อน และได้รับผลกระทบใด ๆ ตามมา

จากสถานการณ์ข้างต้นทำให้กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ดำเนินโครงการตั้งต้นในการศึกษาวิจัยโดยมอบหมายให้บุคคลภายนอกเป็นผู้ศึกษาวิจัยประเด็นบรรทัดฐานทางสังคม และจริยธรรมสื่อมวลชน เพื่อจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ โดยการศึกษาสถานการณ์ของบรรทัดฐานทางสังคม และจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย เปรียบเทียบกับบรรทัดฐานทางสังคม และจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ Best Practices ได้แก่ ประเทศไต้หวัน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกาพร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะมาปรับใช้ เพื่อจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบวิชาชีพสื่อออนไลน์ รวมทั้งสื่อภาคประชาชน รวมถึงเป็นแนวทางในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในการส่งเสริมแนวปฏิบัติและจริยธรรมสื่อ



แบบดั้งเดิม และสื่อออนไลน์ อันเป็นบทบาทหน้าที่ตามภารกิจของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิจัยมาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชน และบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อแบบดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ในประเทศจากกรณีศึกษาที่เป็น Best Practice อย่างน้อย 3 ประเทศ
2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชน และจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนครอบคลุมทั้งสื่อแบบดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ในประเทศไทย
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนครอบคลุมสื่อแบบดั้งเดิมและสื่อออนไลน์สำหรับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมให้กับผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทั้งในสื่อดั้งเดิมและสื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมไทย
2. ได้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนครอบคลุมสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ให้กับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

วรรณกรรม

ผู้วิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาวิจัยมาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชนและบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อแบบดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ในประเทศจากกรณีศึกษาที่เป็น Best Practice จำนวน 3 ประเทศ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

พัฒนาการของการกำกับดูแลสื่อของประเทศไต้หวัน

จากเว็บไซต์ Taiwan Media Watch Foundation (2017) ได้นำเสนอแนวทางการกำกับดูแลกันเองผ่าน Taiwan Media Watch และสมาคมนักข่าวไต้หวันหรือ The Association of Taiwan Journalist (ATJ) ทำหน้าที่รักษาเสรีภาพของสื่อมวลชน สร้างความยุติธรรมให้กับสื่อ ส่งเสริมให้สื่อได้มีการควบคุมตนเอง ปกป้องสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทำการเฝ้าดูเนื้อหาผ่านสื่อต่าง ๆ การจัดอบรมเรื่องรู้เท่าทันสื่อผ่านสถาบันการศึกษา การปลูกฝังค่านิยมจิตสำนึกให้กับนักข่าวพลเมือง ส่งเสริมการทำงานอย่างมีเสรีภาพ เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพและมีอิสระในการทำงาน

รัฐบาลให้งบประมาณเพื่อใช้ในการส่งเสริมการรับรู้ของประชาชน (Public Awareness) ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อตั้งแต่ระดับอนุบาล ด้วยการสอนในรูปแบบชีรส์ เกมส์ และการจัดอบรมให้ความรู้ รวมไปถึงการทำงานและแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ สื่อ ผู้ให้บริการระบบเครือข่าย ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และประชาชนเพื่อป้องกันข่าวลวง ข่าวหลอก อีเมลขยะ (Junk email) และสแปม (Spam) แต่ไม่ปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหา (Censorship) ภายใต้มาตรการจัดการที่รวดเร็วกับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องภายใน 60 นาที และการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการต่อสู้กับข่าวปลอม (Wongphasuksathaporn, 2019)

พัฒนาการของการกำกับดูแลสื่อของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการกำกับดูแลเนื้อหาในสื่อเพื่อคุ้มครองผู้เยาว์ เด็ก และเยาวชนผ่านรูปแบบการกำกับดูแลร่วมกัน เป็นไปตามกฎหมายอาญา กฎหมายแห่งมลรัฐที่คุ้มครองเด็กและเยาวชน และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม แต่มีภาคเอกชนเป็นผู้กลั่นกรองและช่วยรัฐตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง

จากบทความ “มอง 5 ชาติยุโรปปรับมือ ข้อมูลบิดเบือนทางการเมือง” (Panthong, 2022) ได้นำเสนอรูปแบบการกำกับดูแลกันเองโดยสมัครใจ (Soft Institutional Mechanism-Voluntary) กับการกำหนดกติกาด้วยมาตรการทางกฎหมายหรือนโยบายมั่นคง (Hard Institutional Mechanism-Control) หากพบเนื้อหาไม่เหมาะสม ผู้ให้บริการจะต้องจัดการนำเนื้อหานั้นออกจากระบบภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากได้รับรายงาน ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกปรับ

การส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนผ่านหลักสูตรและวิธีการสอนการทำงานร่วมกับระหว่างองค์กร สาธารณกุศลในประเทศ และต่างประเทศที่จัดให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Ramasoota, 2013)

พัฒนาการของการกำกับดูแลสื่อของประเทศสหรัฐอเมริกา

พิรธรอง รามสูต (Ramasoota, 2013) ได้กล่าวถึงการนำลักษณะ First Amendment มาใช้กับอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่ออีกประเภทหนึ่ง ทำให้อินเทอร์เน็ตถูกพิจารณาว่าอยู่ในสถานภาพเป็นสื่อสารมวลชนเหมือนหนังสือพิมพ์ จึงมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่ในการผลิต และนำเสนอเนื้อหา ขณะเดียวกันบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐในการควบคุมเนื้อหาก็จะถูกจำกัดให้มากที่สุด

สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนโดยออกกฎหมายคุ้มครองเด็กในสื่อออนไลน์ (Child Online Protection Act หรือ COPA) ในปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) และไม่ให้มีผลกระทบด้านความมั่นคงของรัฐและการก่อการร้าย แม้จะมีเสรีภาพแต่อาจมีข้อจำกัดตามกฎหมาย ซึ่งสหรัฐอเมริกามีรูปแบบวิธีการดำเนินการที่หลากหลายทั้งการกลั่นกรองการใช้อินเทอร์เน็ต (Filter) การปิดกั้น (Block) และการสอดส่อง (Surveillance)

รัตนภรณ์ จอมมูล (Jommoon, 2021) ได้กล่าวถึงปัญหาข่าวปลอมในช่วงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี 2016 ส่งผลให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ Facebook, Twitter และ Google ต้องมีการปรับนโยบายและหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวปลอม และป้องกันการบ่อนทำลายประชาธิปไตยในทุกรูปแบบ

สื่อมวลชนทำการจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะ หรือการกำกับดูแลกันเอง การส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ตั้ง FactCheck.org ต่อมาได้เกิดขึ้นตามมาในหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบให้สื่อมวลชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเปิดเผย ปกป้องและคุ้มครองสื่อตามมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน และลดการใช้กฎหมายหรือข้อบังคับที่ส่งผลต่อการทำงานของสื่อมวลชนหรือทำให้มีความอ่อนแอ ทำให้พลเมืองได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง ภาคเอกชนที่เป็นแพลตฟอร์มให้บริการทางอินเทอร์เน็ต ภาคประชาสังคมและอื่น ๆ ต่างมีหน้าที่ในการส่งเสริมระบบนิเวศของข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกที่ควร (Singlor, 2022; National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC), 2019)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จรรยาบรรณ บรรทัดฐาน และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของนักสื่อสารมวลชน ทั้งสื่อมวลชนดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

จริยธรรม จรรยาบรรณ และบรรทัดฐาน

ปณัฏฐา สีสายุทธ และบุญเลิศ โอฐสุ (Leelayouth, & Otsu, 2017, p. 180) ได้นำเสนอความหมายจริยธรรมและจรรยาบรรณ โดยอ้างอิงจาก มาลี บุญศิริพันธ์ (Bunsiriphan, 2013, p. 227) ว่าจริยธรรม คือ สำนึกแห่งความรับผิดชอบที่มีต่อหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยยึดหลักทางด้านจิตใจ ให้รู้จักแยกแยะพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ อะไรเป็นสิ่งไม่ดี ผิดศีลธรรม

ปณัฏฐา สีสายุทธและบุญเลิศ โอฐสุ (Leelayouth, & Otsu, 2017, p. 181) นำเสนอจริยธรรมของสื่อมวลชน หมายถึง ความประพฤติที่น่าเชื่อถือ สิ่งใดควรปฏิบัติ ไม่ควรปฏิบัติ ความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ตามประเภทของงาน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง

แนวทางปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อดิจิทัล

ศูนย์นโยบายการสื่อสาร สาขาวิชานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช (Communication Policy Center Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, n.d.) ได้เสนอจริยธรรม สื่อมวลชนยุโรปได้กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลัก และสื่อดิจิทัล มีหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) การแสวงหาความจริง 2) เคารพความเป็นส่วนตัว 3) ปกป้องเสรีภาพของสื่อและสิทธิของผู้เขียน 4) ปฏิเสธการเลือกปฏิบัติและการนำเสนอเรื่องเกินจริง และ 5) เชื่อในความบริสุทธิ์ ปกป้องแหล่งข่าวและผู้เกี่ยวข้อง

แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน (Journalist Code of Ethics)

พรณี อมรวิพุธพนิช (Amornviputpanich, 2018, p. 40) ได้นำเสนอ American-Society of Newspaper Editors (1922) หรือสมาคมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์แห่งอเมริกา กำหนดเนื้อหาหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน (Code of Ethics) ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1923 โดยกำหนดหลักการสำคัญไว้ 7 ประการ ได้แก่ Responsibility มีความรับผิดชอบต่อสังคม Freedom of the Press มีเสรีภาพในการเสนอข่าว Independence มีความเป็นอิสระ Accuracy ข้อเท็จจริง ความเที่ยงตรง Impartiality ความไม่ลำเอียง เที่ยงธรรม Fair Play มีความยุติธรรม เปิดแสดงความเห็นรอบด้าน และ Decency ถูกทำนองคลองธรรม และมีมรรยาท

เนื้อหากรอบจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับสื่อมวลชนทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน

พรณี อมรวิพุธพนิช (Amornviputpanich, 2018, p. 43) สรุปใจความสำคัญได้ 10 ข้อ ดังนี้ 1) เคารพความแตกต่างและความหลากหลายด้าน เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม 2) เคารพสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็ก สตรี และคนพิการ 3) ไม่ใช้ภาษาเพื่อสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) 4) เคารพทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง การนำผลงานของผู้อื่นมาเผยแพร่ต้องขออนุญาตหรือมีการอ้างอิงอย่างเหมาะสม 5) ไม่เปิดเผยแหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูล หากทำให้เกิดความเสียหายหรือความเดือดร้อนไปสู่แหล่งข่าว 6) การนำเสนอข่าวอย่างเที่ยงตรง เป็นกลาง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด 7) การมีจิตสำนึกสาธารณะ นำเสนอข้อมูลรอบด้าน



8) ไม่ลำเอียงหรือมีผลประโยชน์แอบแฝง 9) ไม่โฆษณาชวนเชื่อ และ 10) เคารพ
ความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น

แนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมืองยุคสื่อสังคม ออนไลน์

พรรณี อมรวิพุทพนิช (Amornviputpanich, 2018, p. 53) ได้
กำหนดแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมืองยุคสื่อสังคมออนไลน์
7 ประการ คือ 1) ความถูกต้อง (Accuracy) 2) แหล่งข้อมูล (Sources)
3) ลิขสิทธิ์ (Copyright) 4) ความเที่ยงธรรม (Impartiality) 5) สิทธิส่วนบุคคล
(Privacy) 6) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) และ 7) ผลประโยชน์ทับซ้อน
(Conflict of Interest)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary) คือ การประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้
ข้อมูล 4 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
1) นักวิชาการด้านสื่อ และด้านนิเทศศาสตร์ 2) สภา สมาคม มูลนิธิ องค์การ
เอกชน ที่เกี่ยวข้องกับสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ 3) ผู้ประกอบการสื่อ
ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อ ผู้มีอาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งองค์กรวิชาชีพด้านสื่อแบบ
ดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ และ 4) องค์กรตัวแทนผู้ชม ผู้ฟัง ผู้บริโภคสื่อ องค์กร
ภาคประชาชน ประชาสังคมที่เกี่ยวข้องใน 5 ภาค ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จังหวัดขอนแก่น ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี
ภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคกลางและปริมณฑล กรุงเทพมหานคร
โดยประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อยจะมาจากแนวคิดมาตรฐานและจริยธรรมสื่อ
แบบดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary) คือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร งานวิจัย บทความ ข่าว และเว็บไซต์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่จะนำไปสู่แนวทางในการจัดทำ หัวข้อในการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ แนวทางปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อดิจิทัลผ่านหลักการสำคัญ 5 ข้อ หลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน (Code of Ethics) 7 ประการ เนื้อหากรอบจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับสื่อมวลชนทั้งในประเทศและภูมิภาคอาเซียน 10 ข้อ และแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับนักข่าวพลเมืองยุคสื่อสังคมออนไลน์ 7 ประการ รวมทั้งการถอดบทเรียนจากประเทศกรณีศึกษาที่เป็น Best Practice จำนวน 3 ประเทศ

ผลการวิจัย

ผลจากการจัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อยจาก 4 กลุ่ม มีผู้เข้าร่วมงาน จำนวนรวมทั้งสิ้น 374 คน โดยแบ่งแต่ละกลุ่มตามตารางที่ 1



ตารางที่ 1 สรุปจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนากลุ่มย่อย 5 ภูมิภาค

ภาค/กลุ่ม	ภาคตะวันออก เฉิงเหื้อ: ขอนแก่น	ภาคเหนือ: เชียงใหม่	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จันทบุรี	ภาคใต้: นครศรี ธรรมราช	ภาคกลาง: กรุงเทพฯ	รวม
กลุ่ม 1	16	15	18	15	15	79
กลุ่ม 2	18	18	20	24	15	95
กลุ่ม 3	24	16	19	25	22	106
กลุ่ม 4	15	21	20	19	19	94
รวม	73	70	77	83	71	374

ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยที่ครอบคลุมการทำงานของทั้งสื่อมวลชนดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สถานการณ์ปัจจุบัน

จากการที่ทุกคนเป็นสื่อได้ หรือ User-Generated Content แต่ยังคงขาดความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม จรรยาบรรณ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ส่วนผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน หรือสื่อมวลชนท้องถิ่นพบว่ามีการใช้ตำแหน่ง หน้าที่ การงาน ความเป็นสื่อเรียกผลประโยชน์ให้กับตัวเอง เมื่อพบการกระทำผิด จรรยาบรรณ จริยธรรม แต่การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เข้มงวด บทลงโทษทางกฎหมายไม่รุนแรงมากพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าที่กระทำซ้ำอีก แม้จะมีการกำกับดูแลตนเองหรือการกำกับดูแลตนเอง แต่ก็ยังเป็นแนวทางการกำกับควบคุมดูแลยังไม่มีค่านาเชื่อถือหรือไม่ได้ความไว้วางใจจากประชาชน

การเกิดขึ้นของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสื่อออนไลน์ เช่น Blogger, Youtuber, Net Idol และ Influencer ไม่มีต้นสังกัด ต่างคนเป็นอิสระ

ไม่ขึ้นกับใคร และไม่ต้องทำให้ใครเรียกว่าเป็น “สื่อ” ทำให้ขาดการควบคุมดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากพบว่าคนในกลุ่มนี้กระทำความผิดผ่านการเผยแพร่เนื้อหาขึ้นระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ถูกระทำต้องดำเนินการทางกฎหมายด้วยตนเองและใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้

การนำเสนอข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ พบปัญหาการพาดหัวข่าวที่ชวนให้คลิกเข้าไปอ่าน แต่ไม่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นเชิงพาณิชย์หรือการโฆษณา ส่งเสริมอบายมุข การพนัน (การระบุอัตราต่อรอง/ แต้มต่ออย่างชัดเจน) การขี้ข่าว ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายถูกกระทำซ้ำ ๆ ไม่มีมาตรฐานในการทำงานอย่างมืออาชีพ อย่างไรก็ตามผู้รับสารไม่ได้ให้ความสนใจเลือกเปิดรับข่าวสารที่ช่วยจรรโลงสังคม แต่กลับให้ความสนใจเรื่องราวที่แฝงไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก หรือดราม่า (Drama)

2. การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล สร้างภาพเหมารวม ตีตรา (Stigmatize) อคติ (รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ ความคิดเห็นทางการเมือง เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา เพศสภาพ ความเชื่อ)เกลียดชัง ยุแหย่ ปลุกปั่น ความแตกแยก ความขัดแย้ง บิดเบือนข้อเท็จจริง ขว้างปาลอม ผลประโยชน์ทับซ้อน ละเมิดลิขสิทธิ์ ไม่ขออนุญาต การใช้ภาษาที่ผิด/ ไม่ถูกต้อง ไม่สุภาพ การโฆษณาเกินจริง (โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหารเสริม ยา เครื่องสำอาง หรือที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการรักษาโรค) สร้างกระแสเรียก ยอด Like, ยอด Share ไม่มีการกำกับดูแลควบคุมกลุ่มเด็กและเยาวชนในการเข้าถึงเนื้อหาที่เป็นอันตราย ไม่มีการตรวจสอบก่อนการเผยแพร่/ โพสต์ โดยรวมขาดการตระหนักถึงผลที่จะตามมาขึ้นอยู่กับดุลยพินิจหรือจิตสำนึกของแต่ละคน และบทลงโทษไม่รุนแรงที่จะทำให้เกรงกลัว

3. จริยธรรม จรรยาบรรณ และบรรทัดฐาน

จริยธรรม คือ สิ่งที่เราควรจะทำ จรรยาบรรณ คือ ข้อกำหนดที่จะปฏิบัติร่วมกัน แต่สื่อออนไลน์ ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกัน ทำให้ต้องปฏิบัติ หรือ ดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และบรรทัดฐาน คือ วิธีประชา ค่านิยมที่สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของสื่อ คือ หลักธรรมตามศาสนาที่เคารพนับถือ เช่น การประพฤติปฏิบัติตนที่สอดคล้องความเป็นไทย ได้แก่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humble) การทำความดีละเว้นความชั่ว ไม่ส่งเสริมคนที่ทำความผิดให้มีชื่อเสียงโด่งดังได้รับการยอมรับ และนำหลักสากลมาผสมผสาน เช่น หลักสิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ไม่เลือกปฏิบัติ ความเท่าเทียมกัน และสุนทรียะ (Aesthetic) ในการนำเสนอ/ เผยแพร่

4. การกำกับควบคุมดูแล ผู้เข้าร่วมสัมมนา กลุ่มย่อยต้องการบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบ เข้าด้วยกันตามบริบท สถานการณ์ต่าง ๆ เพราะแต่ละรูปแบบต่างก็มีข้อเสียและข้อดี คือ 1) การกำกับควบคุมดูแลตนเอง มีอิสระเสรีภาพ แต่ปัญหาคือ มีเสรีภาพมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหา ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน เกิดการกระทำผิดซ้ำ ๆ 2) การกำกับควบคุมดูแลร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เช่นเดียวกับของไต้หวัน สหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศไทย จะต้องหาตัวแทนในแต่ละภาคส่วนมาดำเนินการร่วมกันให้ได้ก่อน 3) การกำกับดูแลตนเอง สื่อมวลชนดั้งเดิมปฏิบัติตามข้อกำหนดและระเบียบของสมาคมหรือสภาการวิชาชีพ สำหรับสื่อสังคมออนไลน์จะต้องดำเนินการกำกับดูแลด้วยตัวเองด้วยการกลั่นกรองให้รอบคอบก่อนที่จะนำเสนอหาขึ้นสู่ระบบ

ออนไลน์ และ 4) การกำกับควบคุมดูแลโดยรัฐ ในภาวะเร่งด่วนหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชน

5. การรณรงค์และการส่งเสริม การทำงานภายใต้จริยธรรม จรรยาบรรณ ที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานในสังคม การเผยแพร่ข่าวที่มีคุณค่า การเคารพสิทธิส่วนบุคคล วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น หรือสิทธิชุมชน การไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เสรีภาพในการนำเสนอและการแสดงความคิดเห็น ความเป็นกลาง ปราศจากอคติ ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็ก เยาวชน และกลุ่มเปราะบาง การกำกับควบคุมดูแลการเข้าถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และการปลูกจิตสำนึก “เราไม่เชื่อ เราไม่แชร์”

6. แนวทางการพัฒนา โครงสร้าง กลไก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

6.1 ผู้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อ: การนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร เนื้อหาที่มีคุณภาพ ยกระดับจิตใจผู้รับสาร คำนึงถึงหลักการ แนวทางปฏิบัติ การเผยแพร่ที่ชัดเจน การเป็นที่พึ่งของสังคมและประชาชน การปลูกฝังค่านิยมของสถาบันหลักผ่านสื่อ การขึ้นทะเบียนสื่อ การไม่รับอามิสสินจ้าง สิ่งของและสินบน

6.2 ผู้รับสาร: รู้เท่าทันสื่อ เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเตือนตัวเองว่าจะไม่เผยแพร่ประทุษวาจา ไม่สร้างความเกลียดชังเหยียดผู้คนที่เห็นต่าง การไม่ทำให้เกิด Digital Footprint ในทางที่เป็นลบต่อผู้คนและสังคม การคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัว และไม่ยอมให้ใครมาละเมิดหรือรุกราน ความเป็นส่วนตัวที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งของตนเองและครอบครัว

6.3 หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัย การส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย



กระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบการตรวจสอบผู้กระทำ
ความผิดในสื่อสังคมออนไลน์

สรุปผลการศึกษา

แนวทางการกำกับดูแลที่สอดคล้องกับบริบทในประเทศไทยใน 4
รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการกำกับดูแลตนเอง ถือเป็นแนวทางที่ผู้ปฏิบัติงานด้าน
สื่อสารมวลชนต้องการมากที่สุด สื่อมวลชนดั้งเดิมจะมีสมาคมหรือสภาวิชาชีพ
ทำหน้าที่ในการกำกับดูแล ออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ แนวทางปฏิบัติ
แจ้งเตือน ชี้แนะ บอกกล่าวการทำงานที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์
แต่ผู้ปฏิบัติงานบางคนที่ไม่เป็นสมาชิก เป็นสื่ออิสระ รวมทั้งบล็อกเกอร์
(Blogger) ผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Influencer) เน็ตไอดอล (Net Idol) และ
เจ้าของเพจหรือช่องทางสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ หากมีความประพฤติหรือการ
ปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม ที่ผ่านมาจะเป็นลักษณะการขอความร่วมมือ และผู้คน
ในสื่อสังคมออนไลน์จัดการกันเอง

2. แนวทางการกำกับดูแลตนเอง สื่อสารมวลชนดั้งเดิมมีการกำหนด
แนวทางนี้อยู่แล้วที่จะควบคุม ตรวจสอบ กลั่นกรองให้เรื่องราวและข่าวสาร
ก่อนที่จะเผยแพร่ แต่หากเป็นนักข่าวพลเมืองหรือกลุ่ม User-Generated
Content หรือกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้มีชื่อเสียงในสังคม ควรต้องส่งเสริมการ
สร้างจิตสำนึก เพื่อให้คนกลุ่มนี้ได้เข้าใจและเห็นความสำคัญกับจริยธรรม
นำไปสู่การสร้างพื้นที่ชี้แนะ ตักเตือน บอกกล่าวหากพบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม
จากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย สื่อมวลชนดั้งเดิมส่วนใหญ่คำนึงถึงบรรทัดฐาน
วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของท้องถิ่นมาประกอบการพิจารณา แต่ยังคงพบ

การโพสต์เนื้อหาที่ผิดไปจากจริยธรรม ผู้พบเห็นดำเนินการแจ้งเตือนบอกกล่าว ซึ่งหน้า และไม่ดำเนินการใด ๆ เลย ดังนั้น หน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งสร้างสังคมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ กระตุ้นให้ผู้คนมีความกระตือรือร้น (Active) ในการลุกขึ้นมาจัดการกับผู้ที่กระทำผิดจริยธรรมอย่างจริงจัง

3. แนวทางการกำกับดูแลร่วมกันระหว่างสื่อมวลชน สื่อบุคคล (ผู้ทรงอิทธิพล บล็อกเกอร์ ผู้มีชื่อเสียงในสังคม) ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน โดยเฉพาะผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้ให้บริการเครือข่ายและผู้ให้บริการระบบอินเทอร์เน็ต ที่จะต้องทำงานร่วมกัน จากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยพบว่าแนวทางนี้ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก และส่วนหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่าค่อนข้างที่เกิดขึ้นได้ยากในประเทศไทย เพราะต้องมีตัวแทนในทุกภาคส่วนมากำหนดแนวทางร่วมกันในการทำงานร่วมกัน

4. แนวทางการกำกับดูแลโดยรัฐ จะถูกใช้ในประเด็นความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ ซึ่งในประเทศ Best Practices ได้ตระหนักถึงประเด็นนี้เช่นกัน แนวทางนี้มีข้อดีในช่วงเวลาที่ต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ภาวะวิกฤต ภาวะภัยพิบัติทางธรรมชาติ จากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมยังเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของแนวทางการกำกับโดยรัฐ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและความปลอดภัยของประชาชน รัฐยังมีหน้าที่ในการเข้ามาดูแลและช่วยเหลือประชาชน สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของ/ ผู้ดูแลเพจ บล็อกเกอร์ ผู้ทรงอิทธิพล ผู้มีชื่อเสียงทางสังคม จะมีแนวทางหรือมาตรการตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติมาใช้ในการพิจารณาความผิด ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นจะต้องทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้คนกลุ่มดังกล่าวได้รับทราบว่ามีสิ่ง

โตเผยแพร่ได้หรือไม่ได้ และค้นหาแนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการโพสต์
ข้อความ เรื่องราว และคลิปต่างๆ ที่ไม่ผิดกฎหมาย และจริยธรรม

อภิปรายผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำแนวทางปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อ
ดิจิทัลผ่านหลักการสำคัญ 5 ข้อ (Communication Policy Center Department
of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, n.d.)
การนำแนวทางตามที่ พรณิ อมรวิพุทพานิช (Amornviputpanich, 2018) ได้
อ้างหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน (Code of Ethics) ผ่านหลักการสำคัญ
7 ประการ เนื้อหากรอบจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับสื่อมวลชนทั้งในประเทศและ
ภูมิภาคอาเซียน 10 ข้อ และแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับนักข่าว
พลเมืองยุคสื่อสังคมออนไลน์ 7 ประการ ให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนากลุ่มย่อยได้
แสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยที่ควร
ปฏิบัติตามแนวทางข้างต้นทั้งหมด แต่ได้เสนอแนะเพิ่มเติม คือ 1) การนำเสนอ
ข้อมูลในเชิงสาระ ยกระดับจิตใจ 2) ตระหนักถึงการใช้ภาษาไทยด้วยความ
สุภาพ ไม่หยาบคาย 3) การใช้รูปภาพพระพุทธรูปมาให้ชัดเจน 4) การสร้าง
ความน่าเชื่อถือ 5) การนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 6) มีหัวใจ
การผลิตสื่อที่ดี สื่อสีขาวที่ช่วยสร้างความสุข 7) คำนึงถึงความถูกต้องมากกว่า
ความรวดเร็ว 8) การบ่มเพาะโครงการกระบวนกรสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
9) ส่งเสริมบทบาทเฝ้าระวังกันเอง ควบคู่กับการตรวจสอบการทำงานของสื่อ
ทุกประเภท

อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอแนะการทำงานภาครัฐที่
เกี่ยวข้องควร 1) มีการปรับปรุง แก้ไข และเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวกับสื่อ

ออนไลน์ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 2) การจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจทางด้านกฎหมายกับผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะนักสื่อสารมวลชนท้องถิ่น การอบรมพัฒนาสื่อมวลชนในระดับประเทศ

นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเสนอแนะให้ภาครัฐมีการพัฒนาระบบ AI ตรวจจับความผิด ความถูกต้องในสื่อสังคมออนไลน์ การจัดสอบความเป็นวิชาชีพสื่อเช่นเดียวกับแพทย์ มีหน่วยงานตรวจสอบการนำเสนอข่าวสารในระดับจังหวัดหรือท้องถิ่น และมีการทบทวนแนวทางและเกณฑ์ในการจัดการเพื่อตรวจสอบข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปตามจริยธรรม

แนวทางปฏิบัติสำหรับสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ ผู้เข้าร่วมสัมมนากลุ่มย่อยขอให้มีการจัดทำเนื้อหาสำหรับเด็ก ๆ โดยเฉพาะการคัดกรองข่าวสารก่อนเผยแพร่ การแสวงหาความจริงแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ความจริงที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของภาครัฐได้ และความจริงที่น่าเสนอไปแล้วแต่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมหรือนำไปสู่การสร้างความเสียหาย ไม่ควรนำเสนอสู่สาธารณะ การไม่นำเสนอเนื้อหาหาทุนกรรมสัตว์หรือพฤติกรรมที่โหดร้ายของสัตว์ เช่น การไล่ล่า ตะครุบ และกักกินเนื้อของเหยื่อ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนและ User-Generated Content คือ ขอให้ศิลปะการตั้งคำถามเป็นที่พึงให้กับสังคม ต้องรู้ว่าอะไรดี หรือไม่ดี ควบคุมตัวเองในฐานะสื่อภายใต้แนวทางการทำงาน “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” แนวทางการสร้าง “สื่ออาสา” ที่พร้อมทำงานกับภาครัฐ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ นอกจากนี้ สื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ควรมีหน่วยงานทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแล โดยเฉพาะ และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามาส่วนร่วมในการตรวจสอบด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้เกิด Misinformation หรือ disinformation ไม่เปิดโอกาสให้เยาวชนและเด็กหรือกลุ่มเปราะบางได้เข้าถึงช่องทางที่ล่อแหลมง่ายเกินไป แนวทางการป้องกัน Cyber Crime กระทำผิดทางอาญาหรือทางเพศ การสร้างบัญชี (Account) หลุม/บัญชีปลอมไม่เปิดเผยยืนยันตัวตน ไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน กระตุ้นให้เกิดตลาดเสรีทางความคิด แต่อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมดูแลสื่อแบบผสมผสาน (ดูแลตนเอง ดูแลกันเอง ดูแลร่วมกัน และดูแลโดยภาครัฐ)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการกำหนดแนวทางที่จะกำกับดูแลความปลอดภัยในการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ผ่านการกำกับดูแลในรูปแบบการกำกับดูแลตัวเอง การกำกับดูแลจากภาครัฐ (แง่มุมทางด้านการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง) และการกำกับดูแลร่วมกัน

ทั้งนี้ การกำกับดูแลตัวเอง กล่าวคือ ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ทำการกำหนดแนวทางการใช้งานที่เหมาะสมให้กับผู้ใช้งาน หากพบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตาม บทลงโทษสูงสุด คือ การปิดบัญชี ใช้งานอย่างถาวร บางแพลตฟอร์มจะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดนั้น แต่ไม่พบการดำเนินการเอาผิดจากภาครัฐ หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่จะดำเนินคดีหรือเอาผิด หากผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ไม่เอาจริงเอาจริงในการดูแลควบคุมการใช้งาน

ด้านการกำกับดูแลร่วมกัน คือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ และภาคประชาสังคมทำงานร่วมกันที่จะทำให้ประชาชนผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้รับผลกระทบ หรือมีความระมัดระวังการใช้งานสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการกำหนดแนวทางที่จะ

กำหนดให้สถาบันการศึกษาทุกระดับการศึกษาให้ความสำคัญกับเรียนหรือพัฒนาวิชาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ โดยจะต้องมีการวัดผลการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม ด้านหนึ่งที่ประชาชนในฐานะผู้ส่งสารหน้าใหม่ควรจะต้องทราบ คือ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งกฎหมายเดิมและกฎหมายใหม่ ๆ เช่น การเผยแพร่หรือการเอาข้อมูลอันเป็นเท็จขึ้นระบบออนไลน์ การถูกดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาหากประทุษวาจาหรือให้ร้ายใครโดยไม่เป็นความจริง โดยเฉพาะการติดตั้งความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ตามบรรทัดฐานของสังคมไทย หรือเทียบเท่ากับจริยธรรม จรรยาบรรณ เช่นเดียวกับการทำงานของสื่อมวลชนกระแสหลัก

หากต้องการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ใช้งานควรจะต้องมีความรู้ ก้าวทันเทคโนโลยีการสื่อสาร เห็นอกเห็นใจ มีคุณธรรม ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และทราบกฎหมายเกี่ยวกับการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากจะปลอดภัยสำหรับผู้ใช้งานแล้ว ยังทำให้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ มีแต่เรื่องราวที่ดีนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไม่จำกัด ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนที่เกิดจากทุก ๆ คนที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ที่ตระหนักว่าจะไม่ทำให้ใครได้รับผลกระทบหรือความเดือดร้อนจากการเผยแพร่เนื้อหาข้อมูล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมควรกำหนดแนวทางการส่งเสริม พัฒนา และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การส่งเสริมพัฒนาระบบ Artificial Intelligence (AI) ที่จะเข้ามาช่วยตรวจสอบการเผยแพร่ข้อมูล



เนื้อหาข่าวสารที่ผิดไปจากบรรทัดฐาน จริยธรรม และจรรยาบรรณ การปรับปรุง แก้ไข และปรับเปลี่ยนกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางสื่อออนไลน์ให้มีความทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการกำหนดนโยบายที่จะทำการส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้กับผู้คนทุกช่วงวัยตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงผู้สูงอายุ เช่น การกำหนดชั่วโมงการเรียนการสอนให้ชัดเจนในแต่ละสัปดาห์ และจัดอบรมพร้อมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้สามารถนำไปใช้งานได้จริง หากมีการจับมือร่วมกับสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับ นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ และการสื่อสาร เพื่อร่วมมือกันสร้างหลักสูตร การผลิตเนื้อหา และการสร้างกิจกรรมที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษา นิสิต ผู้คนทั่วไปได้เข้าถึง และได้มีโอกาสเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ใช้สื่ออย่างปลอดภัยและเป็นประโยชน์ต่อสังคมและผู้คน ครอบคลุมไปถึงแนวทางการป้องกัน Cyber Crime ในทุกรูปแบบผ่านการศึกษาและวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบท และบรรทัดฐานของประเทศไทย เพื่อให้ผู้คนทุกกลุ่มได้รับความปลอดภัยในการเข้าถึงสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันในแต่ละภาคส่วน เช่น ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรสาธารณกุศลที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศในการออกแบบการป้องกันสิ่งไม่ดีที่จะเกิดขึ้นในการใช้งานสื่อออนไลน์ให้มีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติงานได้จริง อย่างไรก็ตาม การกำหนดแนวทางการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตหรือระบบออนไลน์อย่างเท่าเทียมกันหรือด้วยราคาที่เป็นธรรม หรือการจัดให้เข้าถึงได้ “ฟรี” โดยไม่มีค่าใช้จ่ายถือเป็นประเด็นที่ควรจะให้ความสำคัญเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับผู้ส่งสารครอบคลุมทั้งสื่อมวลชนดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ รวมทั้งการป้องกันตัวเองสำหรับผู้รับสารในสื่อมวลชนดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ตามที่ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนจากประเทศที่เป็น Best Practice จำนวน 3 ประเทศ การทบทวนวรรณกรรม และผลการประชุมกลุ่มย่อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้ส่งสาร: 5 เก่ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เก่งสร้างสรรค์ ไม่สร้างประทุษวาทา การกระตุ้นให้ผู้คนเกลียดชังกัน การยุแหย่ ปลุกปั่นทำให้สังคมแตกแยก ไม่ขับเคลื่อนสังคมด้วยการด่าทอว่ากล่าว ตาหนิงกันอย่างรุนแรง ควรเป็นผู้หนึ่งที่ช่วยจรรโลงสังคมให้น่าอยู่และถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

2. เก่งตรวจสอบ เน้นความถูกต้องควบคู่กับความรวดเร็วในการนำเสนอ ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่ปักใจเชื่อในแหล่งข้อมูลแรก รวมทั้งการตรวจสอบสื่ออื่น ๆ ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรมหรือไม่ หากไม่ถูกต้อง ควรบอกกล่าวให้รับทราบและเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ถูกต้อง

3. เก่งดูแล ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่รุกล้ำพื้นที่ส่วนตัว ไม่ก้าวล่วงหรือรุกรานให้ได้มาซึ่งคำตอบภายใต้สถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม ให้เกียรติและรักษาคำมั่นสัญญากับแหล่งข่าว

4. เก่งทำงานด้วยความเป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่เลือกข้างอย่างโจ่งแจ้ง นำเสนอข้อมูลข่าวสารทั้ง 2 ด้าน อย่างเท่าเทียม หรือระบุแหล่งที่มาให้ผู้รับสารได้รับทราบและค้นหาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง



5. เก่งรอบด้าน มีความรู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐศาสตร์ กฎหมาย
สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผู้รับสาร: 4 เก่ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เก่งตั้งคำถาม ต่อมสงสัยเกิดขึ้น เมื่อได้รับข้อมูลหรือโพสต์ใด ๆ
ก็แล้วแต่ ควรตั้งคำถามก่อนว่า “จริงหรือไม่” “เชื่อถือได้หรือไม่” แม้ว่าผู้พิมพ์
โพสต์นั้นจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงก็ตาม

2. เก่งค้นหา เมื่อสงสัยแล้ว นำไปสู่การค้นหาหรือเข้าถึงแหล่งข้อมูล
อื่น ๆ ที่ “น่าเชื่อถือ” เพื่อประกอบการตัดสินใจและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ

3. เก่งแจ้งเตือน หากพบเห็นข้อความ เนื้อหาข่าวสารใดที่ไม่ถูกต้อง
ไม่เป็นความจริง ผู้รับสารจะต้องมีความ “กล้า” ที่จะกด Report หรือรายงาน
ให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มได้รับทราบ หรือส่งข้อความผ่านกล่องข้อความในสื่อ
สังคมออนไลน์ไปยังผู้ส่งสารนั้น ๆ ให้รับทราบว่าข้อมูลที่โพสต์ไม่ถูกต้องหรือไม่
เหมาะสม หรือ Quoted เพื่อนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้ค้นหามาอย่าง
ถูกต้องแล้ว เพื่อให้ผู้โพสต์ข้อความเรื่องราวนั้นได้รับทราบ

4. เก่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ปิดกั้นตัวเอง ไม่ว่าจะอยู่ช่วงวัยใด
การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่มีคำว่า “แก่เกินเรียน” หรือ “สายเกินไป”
เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารไม่ได้ปิดกั้นผู้คนในการเข้าถึงและใช้งาน ทุก ๆ คนมี
สิทธิและเสรีภาพในการใช้งานได้อย่างเท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

- Amornviputpanich, P. (2018). *The guidelines of ethical practice for citizen journalism in the era of social media*. Degree of Doctor of Philosophy in Communication Arts Program, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University.
- Bunsiriphan, M. (2013). *Introduction to journalism: Philosophy and concepts*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Communication Policy Center Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University. (n.d.). *Guidelines for mass media, both mainstream and digital media, through 5 important principles*. n.p.
- Jommoon, R. (2021). *The legal measure to regulate and control political fake news on cyberspace*. Graduate School Chiang Mai University.
- Leelayouth, P., & Otsu, B. (2017). Ethics and code of ethics of journalism in the era digital media. *Journal of Graduate Studies Review Mahachulalongkornrajavidyalaya University*, 13(2), 176-189.
- National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC). (2019). *Fast checking new tool to promote media ethics*. Retrieved from <https://procheck.nbtc.go.th/articles/detail/79>

- Panthong, W. (2022). *Looking at 5 European nations to deal with political misinformation*. Retrieved from <https://www.naewna.com/politic/columnist/52295>
- Ramasoota, P. (2013). *Internet content governance*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Singlor, T. (2022). *SDG Updates: The role of the media in SDGs on a day when news and facts are mixed with distortions and media freedom are threatened*. Retrieved from <https://www.sdgmovement.com/2021/08/24/sdg-updates-role-of-journalists-for-sdgs-in-the-time-of-misinformation-and-threats/>
- Wongphasuksathaporn, P. (2019). *Lessons learned from countering fake news from Taiwan*. Retrieved from <https://www.isranews.org/content-Page/item/77599-fake-Newes-77599.html>
- Taiwan Media Watch Foundation. (2017). *Taiwan media watch*. Retrieved from <https://www.mediawatch.org.tw/node/8104>